

Няма дзяржавы без пачуцця ў грамадзянстве права і законнасці. Няма грамадзянства ў сучасным разуменні гэтага слова, калі яно мае хворае сумленне. Ёсць толькі свайго роду акцыйнае таварыства дзеля эксплуатацыі слабых. І пакуль у Польшчы польскае грамадзянства будзе аставацца ў гэтакім стане, трудна мець надзею, каб „меншасцьёвья“ грамадзянствы маглі стварыць зь ім згоднае сужыццё.

Хацелася б верыць, што стан гэты ўрэшце скончыцца. Бо хворых пачаў аздараўляць бізун.

Ня можна маўчаць...

Падзеі ў Савецкай Беларусі прынялі такі характар, што аб іх ня можна забывацца ні на адну мінуту.

Аб тым, што там творыцца, беларускае грамадзянства павінна ведаць нават у самых глухіх кутках нашай Бацькаўшчыны.

Але гэтага яшчэ мала.

Самыя шырокія слаі нашага сялянства і працоўнай інтэлігенцыі мусяць выявіць свой голас у гэтай справе і моцна запратэставаць проці камуністычных здзекаў над нашаю культураю і нашаю нацыянальнаю ідэяй.

Пасья ўсяго таго, што там сталася, павінна быць кожнаму ясна, што камуністычны ўрад Усх. Беларусі ўзышоў на такі шлях, зь якога няма ўжо павароту, выявіўшы зусім выразна сваё запраўднае аблічча ў адносінах да нацыянальнай нашай справы.

Там творацца цяпер такія рэчы, якія рэдка хто мог прадбачыць і якія аканчальна павінны выбіць грунт з-пад ног людзей, пакладаючых свае надзеі на адраджэнне нашага народу, „арыентуючыся“ на камуністычны Менск.

Трэба ведаць, што за камуністычным Менскам стаіць камуністычная Масква, якой Менск падпарадкаваны, а над усім гэтым стаіць Камінтэрн зь яго праграмаю, нічога супольнага ня маючаю з нашымі нацыянальнымі ідэаламі.

Трэба быць такімі людзьмі, як паўцякаўшыя ў Саветы грамадаўцы Мятла, Рак-Міхайлоўскі і іншыя, каб да гэтага часу замыльваць добрым людзям вочы, даводзячы, што, толькі апіраючыся на савецкую ўладу, можна тварыць нейкую беларускую справу.

Былі ўжо такія людзі, якія верылі ў падобныя шляхі, але разам з тым мы ведаем, які сумны лёс іх спаткаў.

Камуністычная ўлада не затрымалася нават перад арыштам выдатных сяброў Камуністычнае партыі, якім быў, напр., праф. Ігнатоўскі, кончыўшы самагубствам у лёхах менскай „чрэзвычайкі“¹.

Арышт яго можна вытлумачыць толькі тым, што ён, будучы шчырым беларусам, хацеў тварыць беларускую культуру, — і вось гэтая апошняя акалічнасць і стала прычынаю такой трагічнай разьвязкі, аб якой мы ўжо ведаем з газэтаў.

Усё тое, што там творыцца, яшчэ лішні раз сьцьвярджае правільнасць нашага пагляду адносна гэі лініі, якую прынялі б. грамадаўцы, апынуўшыся ў Саветах.

Сваеі прысутнасцьцю там яны ўзмоцнілі антыбеларускі рух і нават прычыняюцца да руйнуючай палітыкі камуністаў адносна ўсяго беларускага.

Гэта акалічнасць павінна быць яснай для ўсяго нашага грамадзянства, і яно павінна парваць усякую ідэалогічную сувязь з усімі тымі, хто сваім фальшывым крокам здрадзіў беларускай справе. А йначай, як здрадаю, назваць гэтага ня можна. Каб выехаўшыя грамадаўцы былі запраўднымі барацьбітамі за нацыянальныя беларускія ідэалы — яны не ўзмацнялі б варожага нам фронту. Магчыма згадзіцца і з тым, што тут, у межах Польшчы, пры пэўных умовах ім немагчыма было застацца, але гэта яшчэ ня значыць, што было патрэбным выжджаць у Саветы і падпарадкавацца камуністычнай партыі.

Сьвет шырокі, і можна было выехаць у любы край, які б даў прытулак грамадаўцам як палітычным эмігрантам.

Але яны сьвядома гэтага не зрабілі — і вось цяпер мы іх бачым у тым самым лягеры, які ў такі барбарскі спосаб душыць наш адраджэнскі рух. Гэтыя ўсе факты мы ня можам абыходзіць моўчкі і мусім сьмела праводзіць сваю думку ў самую густу нашага народу.

Наступіла пара, калі ён павінен прыступіць да пераацэнкі ўсіх вартасцяў...

Дывэрсанты

Калі некаму можа здавацца, быццам беларуская незалежніцкая ідэя — гэта нешта нерэальнае, нейкае пустое летуценне, якому ня суджана збыцца, дык тое, што сягоньня хочам падаць увазе нашых чытачоў, мусіць пераканаць іх у нечым процілеглым.

Хто страляе з гарматаў — у вераб'ёў? Хто ваюе матэрыяльнымі прыладамі — з пустымі цэнямі? Ясна, што ніхто. І зь беларускай незалежніцкай ідэяй ды зь яе тварцамі і прадстаўнікамі ніхто б не ваяваў, калі б запраўды была яна пустым ценем. А што яна, наадварот, ёсьць бясспрэчная рэальнасьць, на гэта паказуе факт, што ў працягу апошняга дзесяцігодзьдзя дзяржаўныя ўлады некалькіх краін вялі або і сягоньня вядуць *дывэрсійную акцыю* сярод беларусаў, якая мае на мэце знутра раскладаць беларускае грамадзянства і падрываць беларускую нацыянальную сілу ды гэтак пазбаўляць незалежніцкую ідэю тае падставы, на якой яна толькі і можа быць здзейсьнена.

Спрытна абдуманая дывэрсійная акцыя ў беларускім грамадзянстве паставіла сабе лэзунг: „збываць галовы беларускага руху“, брудзіць і ганьбаваць тых павадыроў беларускага адраджэння, якія сваей шматгадовай працай і творчай думкай паднялі наш заняпалы, яшчэ так нядаўна зусім нясьведамы народ з палажэння паднявольнага і безгалога раба на палажэнне вольнага і незалежнага гаспадара ў сваім краі. Першыя, як усе памятаюць, распачынаюць дывэрсійную „працу“ — задоўга да маёвага перавароту ў Польшчы — Алексюкі, Валэйшы, Паўлюкевічы і ім падобныя, якія, добра пакарміўшыся зь ведамае крыніцы ды закідаўшы край рознымі бруднымі пісанінамі, пэцкаўшымі перадусім тварца акту 25 марца 1918 г. грам. Антона Луцкевіча, на гэтым і супакойваюцца. А ў той жа час на таго ж Луцкевіча і яго найбліжэйшых супрацоўнікаў у дзеле будавання незалежнай Беларусі цікаваў усходні сусед Польшчы: СССР. Але СССР пайшоў іншым шляхам: даючы пэўныя ўступкі беларусам у Ўсходняй Беларусі, якая атрымала нават назоў „незалежнай“ Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, савецкая ўлада старалася сыцягнуць у Менск усіх незалежніцкіх дзеячоў, каб цяпер усіх жа іх „унешкадлівіць“, замыкаючы ў лёхах ГПУ... Калі ж тыя беларускія незалежнікі, якія ня мелі ахвоты перабірацца на Ўсход, адмовіліся ператварыць Грамаду ў паслухмянае арудзьдзе Масквы, тады проці гэтых непакораў маскоўскі ўрад распачаў такую ж дывэрсійную акцыю, знайшоўшы сабе за грошы агентаў сярод саміх беларусаў і іхнімі рукамі стараючыся забіць маральна тых, хто аказаў адпор валадаром СССР. Называць гэтых савецкіх наймітаў ня будзем: імёны іх лішне добра ведамы ўсім.

Але ў сувязі з арганізацыяй і незвычайна магутным разростам Грамады распачынае сваю — ужо трэцюю з чарады — дывэрсійную акцыю сярод беларусаў і трэцяя дзяржава, акурат тая, якая прагавіта чакае, каб у адпаведны момэнт — карыстаючыся дапамогай запрадаўшыхся ёй беларусаў — хапануць Віленшчыну і Горадзеншчыну. Гэтая дзяржава была вельмі ўстрыожана, калі Грамада выставіла лэзунг аб'яднаньня ўсіх беларускіх зямель у незалежнай Беларускай дзяржаве, *абыймаючы і Віленшчыну, і Горадзеншчыну*. А калі Камінтэрн быў заявіў, што справу аб тым, каму мае належаць Вільня, вырашаць працоўныя масы *Заходня Беларусі*, тады ў Коўне паднялася цэлая бура! Паляцелі ў Маскву дыпляматычныя запытаньні: ці Масква шануе ўмовы свае, робленьня зь Літвой,